

בשלח

פרשה זו, שהיו מהלכין במדבר שני ארונות ארון השכינה וארוננו של יוסף והיו האומות שואלים מה טיבו . . והשיבו להם קיים זה . . שיוסף קיים כל עשרת הדברות (שבלוחות שבארון השכינה) כו".

ועפ"ז איז ער מסביר די סמיכות: פריער שטייט „וחמושים עלו בני ישראל מזויינים, וכלי זיין שלהם הוא ארון הקודש שה' הולך בו". און אויף דעם קומט דער פסוק שלאח"ז — „ויקח משה את עצמות יוסף עמו", אויף מסביר זיין — „וואס איז דער ענין פון די „כלי זיין" לפני מ"ת, איידער ס'איז געווען דער „ארון הקודש" — אז דאס איז „עצמות יוסף", ווייל „ארוננו של יוסף ה' דומה כאילו ה' חקוקים בו כל עשרת הדברות".

און דערנאך זאגט ער א צווייטן ביאור, אז עס קומט בהמשך צו דער התחלה פון פריערדיקן פסוק: וויבאלד אז „ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף", איז „חשב משה אולי יעכב עליהם הים, אז יקרע להם בזכות יוסף כמו שלמדו רבותינו ז"ל מן פסוק: הים ראה וינזם מה ראה עצמותי של יוסף".

ס'איז אבער צריך ביאור אין ביידע פירוש (ובפרט ע"ד הפשט): אין די

א. בתחלת פרשתנו, נאך דעם פסוק: „ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", שטייט: „ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע גו' והעליתם את עצמותי מזה אתכם".

שטעלט זיך דער כלי יקר¹ אויף סמיכות הפסוק „ויקח משה את עצמות יוסף" צום פסוק שלמעלה „וחמושים עלו בני ישראל", און איז עס מסביר בהקדם וואס עס שטייט אין „ילקוט

(1) יג, יח.

(2) יג, יט.

(3) שם. וראה גם בהנסמן בהערה הבאה. ועוד.

(4) בפענח רוא (ועד"ז במושב זקנים, ח" ופי' מהרי"ק עה"ת (לבעהמ"ס שו"ת ומהרי"ק) ואלשיך) כאן. למעלה כתב זה במסע השני כשנסעו מסכות לאיתם שידבר בו כאן, ולעיל במקום ויסעו מרעמסס לסכות שהוא מסע יום ראשון ה' לו לכותבו. וראה לקמן הערה 5; 10.

(5) בפשטי' י"ל סמיכות הפרשיות (והפסוקים) אינה קושיא בפשטי' (ורשי' מדיק ומבאר זה רק כאשר עפ"ז מתורצת קושיא אחרת בפשטי' — ראה לקושי' ח"ח ע' 92. ובכ"מ). ולכן איז רשי' וקו' לתרץ קושי' הכלי'.

הקושיא שבפענח רוא (ומושב זקנים, מהרי"ק ואלשיך) — דב, מסע יום ראשון ה' לו לכותבו, י"ל דמתורץ במילא ע"י פרשי' בפסוק שלאח"ז (יג, כ) ויסעו מסכות, דמפרש: ביום השני שהרי בראשון נאו מרעמסס לסכות. וקמ"ל בזה, דהנאמר לפני' בפסוק — מדובר הכל במסע הראשון.

ואין להקשות דהוליל זה ב' בא (יב, לו ואילך), כי שם מדובר ע"ד הפרטים כו' שנוגעים לעצם היציאה, וכאן בריש פ' בשלח חוזר להתחלת יציאתם, ומדבר בהפרטים הנוגעים להליכתם בדרך (בצאתם ממצרים), ובזה נכלל גם זה שויקח משה את עצמות יוסף עמו' — לא רק שהוציא העצמות ממצרים (וראה הגהה בפענח רוא שם).

(6) עה"פ (רמז רכו). ועד"ז הוא במכילתא ותנחומא כאן. תנחומא ס"פ נשא. סוטה יג, סע"א ואילך (ובפרשי' שם ריש ע"ב). ועוד.

(7) ראה פרשי' מסות לא, ה. עקב י, א.

(8) מכילתא עה"פ פרשתנו יד, טו. תנחומא שם.

ב"ר פפ"ז, ח. חז"ב מט, א. ח"ג ריד, רע"א. ועוד.

(9) תהלים קיד, ג.

פסוקים פריער ווערט ניט דערמאנט דער ענין אז מ'איז געגאנגען אין מדבר מיטן „ארון השכינה“ (ובמילא אז ארונו של יוסף האט פארביטן דעם ארון הקודש); און עס ווערט אויך ניט דערמאנט (אויך ניט אין די פסוקים שלאחצי) אז קריעת ים סוף איז געווען בזכות יוסף¹⁰.

ב. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם וואס עס שטייט אין פסוק „ויקח משה את עצמות יוסף עמו“. דלכאורה, אין הכי נמי, אז בהשבעתו האט יוסף גענוצט אויף זיך דעם לשון (ווי ער איז מסיים אין פסוק) „והעליתם את עצמותי מזה אתכם“¹¹.

— וויבאלד אבער עס איז ניט קיין לשון של כבוד פאר צדיקים, האט תורה, לכאורה, געדארפט נוצן ניט דעם לשון „עצמות יוסף“, נאר „ויקח משה את (ארונו) יוסף עמו“¹² (ובפרט לפי הא' פון כלי יקר), וכי"ב?

ויש לומר אז דאס גופא קומט דער פסוק מדגיש זיין, אז ארויסגייענדיק פון מצרים האט משה גענומען מיט זיך „עצמות יוסף“ — וואס עצמות ווערן אזוי אנגערופן ווייל זיי זיינען עצם ותוקף האדם והבע"ח¹³ — די עצמות פון יוסף, עצם ענינו פון יוסף¹⁴ — און דאס (מיטנעמען עצמות יוסף) איז בעיקר נוגע ווייל „ויסב אלקים את העם דרך המדבר“, כדלקמן.

פון דעם איז מובן, אז אע"פ וואס דאס נעמען עצמות יוסף איז בעיקר אן ענין וואס איז שייך צו יציאת מצרים¹⁵, כהשבעת יוסף¹⁶, פקוד יפקוד גוי והעליתם את עצמותי, איז דאס אבער אויך פארבונדן מיט „ויסב אלקים את העם דרך המדבר“ — די הליכה אין מדבר דוקא. ודורש ביאור — וואס איז די שייכות פון די צוויי ענינים?

אויך דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז התורה היא נצחית, ס"א אז הוראה זו יעדן אידן בכל הזמנים און בכל המקומות, איז מובן, אז אויך דער ענין „ויקח משה את עצמות יוסף עמו“ גייענדיק אין מדבר¹⁷ ביציאתם ממצרים, איז אין אים דא א הוראה נצחית.

ובהוספת פרט — עס קומט אן ענין נצחי — אין דער איינמאליקער פעולה פון „ויקח משה את עצמות יוסף“, ארויסגייענדיק פון מצרים.

(13) וכיה בס"פ ויחי (נ, כה).
(14) בסוטה יג, ב: מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו כו'. אבל מובן שגם לאחר מותו — „יוסף“ סתם (או „ארונו“) מכובד יותר מלשון עצמות. וראה ש"ך עה"ת עה"פ כאן, שמביא ממדרש „מפני מה נקרא יוסף עצמות מפני שלא מיחה כו'“, ומפרש: הוקשה להם ז"ל שיוסף נחנט ודרך החנוטים שאינם כלים ואין הבשר מתעכל אלא מעמיד אותו בלחותו איך איך אמר ויקח משה את עצמות, אלא לפי שנתעדן בשרו כו'. וראה ראב"ע כאן עה"פ.
(15) ע"ד הלשון בהעלאת יעקב: ונשאנתי ממצרים גוי קברו אותי גוי אקברה את אבי (ויחי מ, ל. מט. כט, ג, ה) וכי"ב.
(16) — להעיר גם מטעמי מצות ועצם לא תשברו בו (בא יב, מו).
(17) כ"פ במגלה עמוקות אופן יו בפסוק זה. וראה גם אהיה פרשתנו (כרז ז) ע' ב"הרסג.

(10) ובפענת רוא (ועד"ז במושב זקנים ופי' מהרי"ק תי'): דברים ראשון לקח עצמות כל השבטים גם יחד ולא נתן לב עדיין להפריד של יוסף לעצמם כו' עד שהיו בסוכות כו'. ולכאורה הוא חידוש גדול — ובפרט ע"פ פש"מ, ואכ"מ.

(11) וראה פנים יפות כאן ד"ה ויש עוד לפרש.
(12) והיינו נושא על הוראות הכלליות שבדברי רז"ל (סוטה יג, א. מכילתא עה"פ) בוא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו כו', וכי"ב — צ"ל הוראה נצחית מתוכן הפרטי ד"ה ויקח משה את עצמות יוסף עמו, ובדרך הליכתם במדבר.

אין עושה מעשה אחרים כגון ירבעם וחביריו נאך דאס גופא אין דער פירוש פון „יוסף ה' לי בן אחר“, אז פון איינעם וואס אין עושה מעשה אחרים — זאל ווערן א „בן“ לאבוי שבשמים, להקבילה.

און דער ענין אין נוגע ביים ארויס-גיין פון מצרים און אלס הכנה לזה, וואס דעמאלט בא צייט, אין נחגלה געווארן בכל העולם הקיום בפועל ובגלוי פון דעם אנואג, שלח את בני²⁷, אז אידן זיינען בני²⁸. און דעריבער, מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה²⁹, אין באים ארויסגיין פון מצרים — האבן אידן (דורך משה — רועה ישראל ומוציאם ממצרים) — גענומען מיט זיך עצמות יוסף, א איד מאכט עס זאל צוקומען נאך א „בן“ פון דעם איבערשטן; און ער דארף דאס פועל זיין אפילו אויף אזא וועלכער אין ביז דאן געווען א „אחר“.

ד. ע"פ הנל וועט אויך זיין מובן דער „נעוץ תחלתו בסופו“ פון תחלת פרשתנו מיט סופה:

אין סוף הפרשה³⁰ ווערט דערציילט „ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים“, אז די מלחמה אין געפירט געווארן ע"י יהושע. און ווי עס שטייט אין מד-רשים³¹ דער טעם פארוואס די מלחמה האט געדארפט זיין דורך יהושע, ניט דורך משה, ווייל יהושע אין מזרע יוסף

ג. וואס אין עצמיות של יוסף — ווערט עס געזאגט³² אין זיין נאמען — „יוסף“, וואס „ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף ה' לי בן אחר“³³. ד.ה. ענינו של יוסף אין — עס זאל צוקומען נאך א „בן“.

דאס אין אבער נאך ניט שלימות עצמות יוסף, ווארום דעמאלט וואלט געדארפט שטיין נאך „יוסף ה' לי בן“. פון דעם וואס „יוסף“ אין „לאמר יוסף ה' לי בן אחר“ אין מובן, אז דאס אין ניט „בן“ סתם, נאך „בן אחר“,

אז פון „אחר“ זאל מען מאכן א „בן“³⁴. פון א אידן וועלכער אין אן „אחר“, זיין הנהגה אין א הנהגה אחרת פון אידיש-קייט, ביז ר'ל אינגאנצן „אחר“ — שאינו צד הקדושה³⁵ — דארף מען פון אים מאכן א „בן“, א אידן וואס אין אים זעט זיך אז ער אין א בן — בנימ אדם לה' אליכם³⁶.

[און ווי דער צייט³⁷ אין מבאר איינעם פון די פירושין אין מאמר המדרש³⁸ אויפן פסוק „יוסף ה' לי בן אחר“, אז „אחר“ מיינט „שעשה מעשה אחרים כגון ירבעם וחביריו“. וואס לכאורה אין תמוה³⁹, וואס רחל האט מתפלל געווען אז עס זאל בא איר צוקומען א בן וואס

(18) כמרול (יומא פג, ב) ר' מאיר הוה דייק בשמא. וראה שם מעשה רב.

(19) דשם האדם שייך לעצם האדם כידוע (ראה אורח לההימ פ' בראשית (ד) סעי' ואילך). לקיטא בהר מא, ג — ע"פ שעה"ה פ"א. ובכ"ח.

(20) ויצא ל, כד.

(21) אהיה להצ"צ ויצא רכ, א ואילך. ויחי שסו,

א ואילך. שצ, א ואילך. שצו, ב ואילך. ועוד.

(22) ל' התנא פ"ז — ב"י סט"א.

(23) ראה יד, א.

(24) אהיה ויצא שם, א.

(25) ב"ר פ"ג, ו.

(26) וראה יפה תואר שם.

(27) שמות ד, כג.

(28) וראה לקיטא ח"א ס"ע 2 ואילך ובהערות שם.

(29) ומודגש ביצי"מ — בדבר אשר דוד עליהם

(יתרו יח, יא).

(30) ל' ספר יצירה — פ"א מ"ז.

(31) יו, ח"ט.

(32) פסיקתא דר"כ פ"ג. וראה גם פסיקתא רבתי

פ"ב. ועוד.

איז די הקדמה ליצימ (ולמלחמת עמלק). ויקח משה את עצמות יוסף עמו' — ובמלא, בשעת עס קומט א מצב אז א איד איז אין א מעמד פון אחר' צו אבינו שבשמים, ער פרעגט, היש ה' בקרבנו, און ווי דער משל וואס רש"י ברענגט פון אז, אדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך כר פגעו באדם אחד אמר לו אותו הבן ראית את אבא אמר לו אביו אינך יודע היכן אני כר' — ער זעט נישט (אנערקענט נישט) אביו ר"ל, ביז ער איז עושה מעשה אחרים,

דאן פאדערט זיך פון אידן, גבורים וירא חטא"י, ארויסצוגיין מחוץ להענו אויף ראטעווען יענעם אידן און אים אריינברענגען צוריק תוך הענו, און ער זאל זען אבינו שבשמים, זען ווי דער אויבערשטער פארנעמט זיך מיט יעדער אידן אלס זיין בן, תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם, און געזען ווערן פון אלעמען אז ער איז א בן.

און דאס איז דער תוכן וכוונה וואס די מלחמה איז געווען ע"י יהושע: די מלחמה איז געפירט געווארן ע"י משה רבינו ובשליחותו של משה, אנשי משה; צוזאמען דערמיט (— בחר לנו) האט די מלחמה, ראטעווען אידן וואס זיינען חלוש באמנותם, חסרי כח מחמת חטאם' — האט עס געדארפט זיין ע"י יהושע שהוא מזרע יוסף, ווייל דאס איז עבודת יוסף, יוסף ה' לי בן אחר', און וואס משה האט מיט זיך מיטגענומען ארויסגייענדיק פון מצרים.

וכתיב, וה' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש' און עמלק איז דאך מזרע עשו.

די מעגליכקייט אז עמלק האט גע' קענט מלחמה האבן מיט אידן איז גע' קומען מצד דעם וואס ביי די אידן איז געווארן א ספק אין אמונה, היש ה' בקרבנו אם איין. און וועלכע אידן האט עמלק געקענט אנרירן — נאר אין די וואס זיינען געווען, גחשלים אחריר'י, ווי רש"י טייטשט, חסרי כח מחמת חטאם שה' הענו פולטן, נאר אין די וואס זיינען געווען אחריר' — חוץ להענו: די אידן וואס האבן זיך געפונען אינעווייניק, זיי האט עמלק נישט געקענט אנרירן.

קומט עמלק (דורך דעם יצר הרע) און פרעגט: וויבאלד אז ער (עמלק) האט מלחמה נאר מיט די, חסרי כח מחמת חטאם, אבער נישט די וועלכע זיינען גע' ווען בתוך הענו — איז וואס איז דער הכרח אז די אידן, ירא חטא"י זאלן ארויסגיין פון ענו, ווי רש"י טייטשט, וצא מן הענו' און, הלחם (בעמלק)? חוץ מן הענו איז א מקום סכנה בגשמיות וברוחניות, און דאס אלץ בכדי צו ראטעווען אידן וואס, הענו פולטן?

(33) עובדי א, יח (וראה ב"ב סבג, ב וברשבים).

פרשי יצא ל, כה).

(34) פרשתנו י, ז ובפרשי שם, ח.

(35) תצא כה, יח.

(36) תצא שם.

(37) עכ"ם מסיל ספק — בגימטריא עמלק (כש"ט

בהוספות (הוצאת סידת) סי צג (אג"ק אדמיר

מהור"צ ח"ג ע' רעט, סה"מ עטרית ע' רצד. סה"מ

חש"ט ע' 40. שם ע' 65. ועוד).

(38) כפרשי (פרשתנו י, ט): בחר לנו אנשים

גבורים וירא חטא.

(39) י, ט.

(40) י, ח.

(41) פרשי י, ח.

(42) תרא פג, ב.

ר'ל [און ווי עס זיינען געווען די נסיונות ומריבות פון אידן גייענדיק אין מדבר],

האט מען דעריבער געדארפט מיט נעמען עצמות יוסף, די עבודה ונתינת כח פון „יוסף ה' לי בן אחר" — פון דעם מעמד ומצב של „אחר" צו מאכן א בן לאבינו שבשמים.

ו. און דאס איז אויך די הוראה וואס מ'נעמט ארויס אויף כל הזמנים והמקומות — פון דעם וואס „ויקח משה את עצמות יוסף עמו":

די הליכה פון אידן כל זמן משך הגלות איז דאך — כמוכן בפשטות ומבואר אין ספרים⁴³ — א הליכה אין „מדבר העמים"⁴⁴. האט מען אין דעם די הוראה נצחית אז זייענדיק אין גלות דארף מען⁴⁵ מיטנעמען עצמות יוסף, די עבודה פון יוסף צו מאכן אן „אחר" אז ער זאל צוריק ווערן א בן לאבינו שבשמים.

און דאס איז אויך די שייכות צום סיום פון דעם פריערדיקן פסוק „והמושים עלו בני מארץ מצרים", וואס איינער פון די פירושים אין „והמושים" איז⁴⁶ (ווי אראפגעבראכט אויך אין פרש"י⁴⁷) „אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה". אויף דעם איז די תורה ממשיך, וויבאלד אז „ויקח משה את עצמות יוסף עמו", וויבאלד מ'נעמט מיט „עצמות יוסף" במשך כל הזמן (אויך כולל זמן הגלות) לאח"ז, אז פון יעדן

ה. עפ"ז איז אויך מובן די סמיכות הפסוקים, וואס דער פסוק „ויקח משה את עצמות יוסף עמו" קומט נאך דעם פסוק „ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף":

דער מיטנעמען „עצמות יוסף עמו" איז געווען נוגע

[אויב אידן וואלטן תיכף אריין אין ארץ ישראל (וואס דעמאלט⁴⁸ וואלט געווען א גאולה שלימה⁴⁹), וואלט מען זיך ניט גענויטיקט צוליב זיך⁵⁰ אויף אזוי פיל אין „עצמות יוסף" — אבער]

ווייל „ויסב אלקים את העם דרך המדבר" — פון מצרים זיינען אידן געגאנגען אין מדבר, „מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"⁵¹, ס'איז א מקום סכנה בגשמיות, ווייל ס'איז א מקום סכנה ברוחניות, „לא ישב אדם שם"⁵² — א מקום וועלכער איז ניט בסוג פון ישוב פון אחס קרוים אדם⁵³, אן ארט וואו עס קומט ניט דער „אדם העליון" אויף וועלכן עס שטייט⁵⁴ „ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה"⁵⁵, קען דארטן טרעפן אז א איד זאל ניט ביישטיין די נסיונות וועלכע זיינען פאראן דארטן, און ער זאל שטיין אין א מעמד ומצב של „אחר"

43 אלמלא חטאו ישראל — ראה נדרים כב, ב. שמו"ר פל"ב. ובכ"מ.

44 כיון דמשה ה' מכניס את ישראל לארץ, ואיך לא ה' נחרב ביהמקד מעולם (אוה"ח ואתחנן ע' סה. צג. ושי"ן).

45 כ"א לקיים ההשבעה והעליתם את עצמותי.

46 עקב ח, טז. וראה גם דברים א, יט ובפרש"י שם.

47 ירמ' ב, ו.

48 יבמות סא, רע"א — ע"ש אדמה לעליון (שליה כ, ב. רסח, ב. שא, ב.).

49 יחזקאל א, כו.

50 ראה לקו"ת נשא כ, רע"ג. ראה לב, ב. ובכ"מ.

51 באריכות ע"ד החסידות ראה דרושי אלה מסעי וביאורם בלקו"ת. נשא שם (כ, א ואילך). ועוד.

52 יחזקאל כ, לה. וראה גם בחי, אוה"ח ועוד ר"פ מסעי. ובכ"מ.

53 ע"י „משה" שבכא"א (תניא ר"פ מב.).

54 מכילתא עה"פ. תחומא כאן א. ועוד.

55 עה"פ.

די שייכות פון חודש שבט צו יוסף וועט מען פארשטיין בהקדם המבואר אין קבלה⁶⁰ אז אין די י"ב חדשי השנה זיינען מאיר די י"ב צירופי שם הוי', אין יעדן חודש איז מאיר א צירוף מיוחד פון שם הוי'. דער צירוף פון שם הוי' פון חודש שבט⁶¹ איז דער צירוף וואס איז יוצא מר"ת⁶², "המר ימירנו והי' הוא"⁶³.

וואס לכאורה פאדערט זיך ביאור: אלע ענינים אין תורה זיינען בתכלית הדיק. מוז מען דאך זאגן אז די ווער-טער "המר ימירנו והי' הוא", וואס איז דער צירוף פון שם הוי' שבחודש שבט — זיינען פארבונדן מיט דעם תוכן הענין פון דעם פסוק. איז ניט מובן: אין פסוק שטייט דאך (פריער), "ולא ימירנו", ס'איז א לאו מן התורה, ביז אז "כל הממיר לוקה"⁶⁴. עס איז נאָר אז, וואס המר ימירנו (איז) והי' הוא ותמורתו יהי' קודש⁶⁵.

און דא זאגט מען אז דער צירוף שם הוי' שבחודש שבט איז פון די ווערטער "המר ימירנו והי' הוא" בפני עצמם, כאילו אז ס'איז אן ענין חיובי, און נאָכ-מער — א ציווי "המר ימירנו", בשעת אז

אידן וואס איז "אחר" מאַכט מען אַ בן לאבינו שבשמים, וועט יעדער איד אויס-געלייזט ווערן פון גלות.

און ווי גערעדט כמה פעמים⁶⁶ בביאור לשון רז"ל אין דער תשובה אויף דער שאלת הבן רשע — "אלו הי' שם לא הי' נגאל", אז דוקא ווען ער וואלט געווען "שם" — אין מצרים — "לא הי' נגאל", אָבער אין דער גאולה פון דעם איצטיקן גלות, וועט אויך ער נגאל ווערן, ומקרא מלא דבר והבטיח הכתוב לבלתי ידח ממנו נדח — געבראַכט געוואָרן לפסד⁶⁷,

און דאָס גופא איז מעורר באַ אים ער זאל זיך אומקערן לה' ולתורתו, ווערן אַ בן (חכם) לאביו שבשמים.

ז. פרשת בשלח לייענט מען אלע-מאָל אין חודש שבט. וואס חודש שבט איז פארבונדן במיוחד מיט (דער עבודה פון) יוסף.

וכידוע אז די י"ב חדשי השנה זיינען כנגד די י"ב שבטים⁶⁸, און די שבטים כפי סדר תולדותם קומט אויס, אז חודש שבט — דער עלפטער חודש (פון ניסן) — איז כנגד יוסף⁶⁹.

(60) פרדס שער יג פ"ג. משנת חסידים סדר מועד מסכת ניסן ואילך (בכוונת כל חודש). ובכ"מ. וראה תניא שם ובהנמסר בהערה 58. וראה גם ס' הליקוטין (דא"ח דהצ"צ) מערכת חדש סעיף א. ועוד.

(61) כן מפורש בסידור ומ"ח שבהערה הבאה. וכן משמע בפרדס שכ"א רפס"ו. עיי"ש ובס"ד.

(62) סידור הארז"ל כוונת ר"ח. משנת חסידים סוף מס' טבת ושבת. ובפרדס שם פ"ד לפנינו. המר ימיר והי' הוא (והוא הכתוב דבחותית כו, יוד: ואם המר ימיר בהמה בבהמה והי' הוא). אבל לכאורה הוא טה"ד, שהרי מפסיקות התיבות, בהמה בבהמה. גם כותב שם שמקורו הוא בתקוין בהקדמה (ט, ב) — ושם מפורש הפסוק שבפנים. המר ימירנו והי' הוא. (63) בחוקות כו, לג.

(64) רמב"ם ריש הל' תמורה.

(56) ראה לקו"ש ח"א 2 ואל"ך. ושי"נ.
(57) ש"ב יד, יד. הל' ת"ח לאה"ז פ"ד הי"ג. תניא ספליט (בהל' ת"ח ובתניא. כ"י לא ידח ממנו נדח). וראה רמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ה): הבטיחה תורה שטוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו.
(58) ראה מגלה עמוקות עה"ת ר"פ שמות. שם בא י"ב, ב (האופן ה'). תורא שמות מט, ד. קה"י אות יוד ערך י"ב חדשים וי"ב שבטים.
בסור אר"ח ס"ס ת"ח (הובא באה"ת בראשית כו, ב): וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים (ועד"ז. במג"ע שם ר"פ שמות). וראה אה"ת בראשית שם ע"א. מטות ע' א"רפא (וראה גם אה"ת שמות ע' כט. בא ריש ע' נד. רנה. ובכ"מ).
(59) כ"ה כס"י יעב"ץ שער הגיא. — ובמג"ע שם וקה"י שם ובערך שבט — באופן אחר. וראה לקמן ע' 316. ועוד.

של קדושה, ובפרט (טענה'ט „ער“) אז דאס ארויסגיין איז פארבונדן מיט א נסיון און מ'בעט דאך ביים אויבערשטן „ואל תביאנו כו' ולא לידי נסיון“, עאכויב אז מ'טאר זיך אליין ניט אריין-שטעלן אין א נסיון.⁶⁶

אויף דעם ענטפערט תורה, אז תמידים כסדרם דארף זיין „ולא ימירנו“, דאס איז דער סדר על דרך הרגיל; בשעת אבער מ'זעט א אידן אין מדבר, מדבר העמים כו' כנ"ל, אין א מצב פון סכנת נפשות, און ווער רעדט נאך אויב ס'רעדט זיך וועגן כו"כ אידן, דארף מען דעמאלט מפסיק זיין פון לימוד התורה ועבודת התפלה וכו' און ארויסגיין מקיים זיין די מצוה הכי גדולה מציל זיין אט די אידן וואס געפינען זיך במצב של סכנה. און בשעת ער טענה'ט אז ער וויל ניט גיין ווייל ער האט מורא ער זאל ניט גע'ניזק'ט ווערן אין רוחניות, זאגט תורה אז דאס איז א „חסיד שוטה“.⁶⁷ בשעת עס האנדלט זיך וועגן אן איש או אשה,⁶⁸ א תינוק ותינוקות⁶⁹ וועלכע זיינען טובע בנהר, ופשיטא אין א מצב פון סכנה ברוחניות (דקשה המחטאיו יותר מן ההורגו⁷⁰), מוז מען דעמאלט לויפן מציל זיין, אן חשבונות.

66 ברכות ס, ב.

67 ראה סנהדרין קז, רע"א.

68 כפס"ד ברור דאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש (יומא פב, א. כתובות יט, א). ומ"ש רז"ל (מגילה טז, ב) גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות אינו ענין לכאן, וכמ"ש הס"ז י"ד סו"ס רנ"א הפ"י בזה. וראה „מילואים“ — עה"ג בשו"ע שם הוצאת ראם (ואופסעט ממנה).

69 משנה סוטה כ, א.

70 שם כא, ב.

71 ירושלמי סוטה פ"ג ה"ד — הובא בתוס' סוטה שם.

72 ספרי תצא כג, ח. פרשי שם, ט. וראה דרך חיים בתחלתו (פ"א): דענוש מות הנשמה גדול הרכה מענוש מות הגוף כידוע.

פשטות הכתוב והענין איז דאך להיפך, אז מ'טאר ניט ממיר זיין, „ולא ימירנו“.

ו"ל דעם ביאור בזה, ע"פ הנ"ל: דער תוכן ענין התמורה בעבודה רוחנית איז⁶⁴ — דאס וואס מ'בייט אויס איין זאך אויף א צווייטער, אז פון א דבר חול מאכט מען קדושה, וואס דאס איז דער תוכן הנ"ל פון „יוסף ה' לי בן אחר“, אז פון אן „אחר“ מאכט מען א „בן“.

וואס איז דער עבודה פון מאכן פון אן „אחר“ א „בן“ פאדערט זיך ירידה לחול, אז א איד דארף ארויסגיין פון זיין ארט, וואס ער געפינט זיך „בתוך הענו“, אין די ד' אמות של תורה ושל תפלה, און ארויסגיין מחוץ להענו, כנ"ל, און זיין אין דעם ארט וואו עס געפינט זיך דער „אחר“, און דארטן פועל'ן אז פון דעם „אחר“ זאל ווערן א „בן“ בגלוי.

וואס דאס איז דאך א תנועה פון „תמורה“, תמורה מצד המשפיע, ער איז מחליף את מקומו און גייט ארויס לרשות הרבים, און דארטן פועל'ט ער די תמורה פון דעם „אחר“, אז אנשטאט אן „אחר“ זאל ער ווערן א „בן“.⁶⁵

אויף דעם קען קומען א טענה: פארוואס דארף ער ארויסגיין פון זיינע ד' אמות, ד' אמות של קדושה, און גיין אין רשות הרבים, בכדי צו אויפזוכן אן „אחר“ און מאכן פון אים א בן? ס'איז בעסער ער זאל בלייבן אין די ד' אמות

64 ראה אות' לה"מ ס"פ בחוקתי (מד, ד). וראה גם עמק המלך ש' רישא דלא אתידע בתחלתו.

65 להעיר מצפ"ע (הל' מתנות עניים ס, ד) זה תליא אם הלאו דתמורה מה שהוא רוצה להקדיש השני או להוציא הראשון. עיי"ש בפרטיות. וע"פ המבואר בפנים י"ל שבענינו ברוחניות, בצד הקדושה, ישנם ב' הפרטים, אלא שעבודתו של המשפיע (הראשון) אינו ח"ו „להוציא“ — להתחלל מקדושתו, אלא ענין של „ירידה“ בו.

דאס איז אבער באופן של העלם⁷⁵, היפך פון „זה“ וואס ווייזט אויף א דבר הגלוי.

און דער איד המשפיע פועל'ט און טוט אויף אז „והי“ הוא⁷⁶ — אז דער ניצוץ פון אידישקייט וואס געפינט זיך אין אים בהעלם, זאל פועל זיין פעולתו בגלוי ובאופן של „והי“ — בהווייטו יחא⁷⁷, בכל התוקף.

ט. פון דעם צירוף שם הוי' שבחודש שבט נעמט מען ארויס נאך א הוראה עיקרית אין דער עבודה פון „יוסף ה' לי בן אחר“:

ס'איז דא די וואס קומען בטענה (בתואנה): בשעת מ'טוט מיט א אידן און מ'ברענגט אים אריין אין דעם ארט וואו דער טוער געפינט זיך און יענער בלייבט דארט, אין די ד' אמות של תורה ושל תפלה — בתוך הענן, פארשטייט מען די תועלת שבוה, מ'האט פון אז „אחר“ געמאכט א „בן“ לאבי שבשמים.

וואס איז אבער די תועלת פון לייגן תפלין מיט א אידן (אדער אן אנדער מצוה וכיו"ב) איין מאל⁷⁸ — בשעת ער קערט זיך אום צוריק מחוץ להענן, צו זיינע פריערדיגע ד' אמות, ער בלייבט ניט אין די ד' אמות של תורה ותפלה? — דער אמת איז אבער להיפך, ובאמת פון תורה, און פס"ד ברור בתורה⁷⁹ דבר השם זו הלכה⁸⁰, ובלשון היד החזקה⁸¹: צריך כל אדם שיראה

און טאמער מען טוט דאס ניט, איז ניט נאר וואס דאס איז היפך פון א חסיד אפילו א חסיד שאינו חכם, היפך א הנהגה פון לפנים משורת הדין, נאר דאס איז היפך הדין. און א דין הכי חמור — פקוח נפש.

ח. און בשעת מען פירט זיך באופן הגל, מצד, וע"פ, הוראת התורה

[כולל אויך — מיט דער הקדמה וואס ער איז יורד ממדרגתו, ער איז אבער חזי ור"ל ניט מוריד די תורה, ער מאכט ניט קיינע פשרות בתורה, ועאכו"כ אז חזי ור"ל, ער מאכט ניט קיין שינויים אין תורה ומצות]

קומט די הבטחה „המר ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש“, נוסף אז דאס איז אים ניט מויק חזי, נאר סיי „הוא“ און סיי „תמורתו“ (דער צווייטער איד וואס איז במדרגת „אחר“) וועלן זיין „קודש“ ובאופן פון והי',

וואס דאס גופא שטייט אין די ר"ת הוי' שבחודש שבט, „המר ימירנו והי' הוא“, „והי'“ — בהווייטו יחא⁸². און מען זאגט „והי' הוא“ — פשיטא אז אין אים וועט קיין ירידה ניט זיין, נאר נתוסף אז „והי'“ — בהווייטו יחא⁸³, ער איז ונמשך כך בתוקף ובשלמות הקדושה שלו.

ועד"ז בנוגע צום מקבל, זאגט מען „והי' הוא“, בא דעם „אחר“ כמו שהוא איז דאך זיין אידישקייט באופן של „הוא“, נסתר, בהעלם. עס געפינט זיך טאקע אין אים, וכפסק דין הרמב"ם⁸⁴ אז יעדער איד „רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות את כל המצות כוי“,

(75) ראה גם רמב"ם שם.

(76) ואף שעי' הנחת תפלין פ"א הוא יוצא מגדר דקרקפתא דלא מנח תפלין (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג היה ובכס"ם שם. ושם דע"ז הוא בכל מצוה. ולהעיר מעיקרים מאמר ג פכ"ט-ל), הרי זה רק בפעם הא' שמניח תפלין.

(77) קדושין מ, ס"א ואילך.

(78) שבת קלה, ב.

(79) הל' תשובה פ"ג הי"ד.

(73) ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. יו, ריש ע"ב.

בכורות ד, ב. ובכ"מ.

(74) ספ"ב דהל' גירושין.

(ומנית) און גייט ארויס (ומנית) מד' אמות שלו, בכדי צו פועל'ן אויף א צווייטן אידן וואס איז במדריגת „אחר" — אבער די תוצאה דערפון צי דער איד המושפע וועט בפועל (גלייך) ווערן „ותמורתו יהי' קודש" אדער חיי' ניט — איז ניט קיין תנאי אין זיין שליחות. בסגנון ברור: די שליחות פון א אידן איז טאן די מעשה: אויפטאן — דאס איז דעם אויבערשטנס חלק.

פשיטא אז דאס מיינט ניט צו זאגן חיי' אז ס'איז מספיק אן איינמאליקע פעולה מיט א אידן (סיי בלימוד התורה סיי בקיום המצוה) און דערנאך לאזט ער אים אפ חיי'. כל זמן מהאט א צוטריט צו דעם אידן דארף מען בא אים ציגנדן דעם „גר ה' נשמת אדם", וכציווי חז"ל⁸⁵ בכיו"ב — אפילו מאה פעמים, ביז עס זאל זיין „שלהבת עולה מאל"י", ער ווערט א גר-מאור.

די כוונה איז, אז אויך אין א פאל ווען מ'טרעפט א אידן און באוואו זמן זעט מען נאר א מעגלעכקייט צו טאן מיט עס אן איין איינציקע מעשה המצוה, ווארום ער ווייסט ניט אויב און ווען ער וועט אים זען נאכאמאל, דארף ער טאן כפי כל יכלתו בזמן זה, און דאס איז זיין שליחות, „המר ימירנו והי' הוא".

י. כל הנ"ל איז נוגע במיוחד לדורנו זה ולזמן זה. וואס יום העשרי בשבט, איז דער יום ההסתלקות-ההילולא פון נשיא דורנו, דעם רבי'ן דעם שווער, וועלכער איז חל בכמה שנים בסמיכות צו פרשת בשלה. וואס ביום ההילולא פון א צדיק זיינען „עולה למעלה כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד בה

עצמו כו' כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב כו' עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה כו'.

נוסף אויפ'ן פס'ד ברור — איז

יעדער מאל וואס א איד איז מקיים א מצוה ווערט „מצוה" מלשון צוותא וחיבור⁸⁶ צווישן דעם מקיים המצוה און דעם אויבערשטן (מצוה המצוות), און ער ווערט פארבונדן מיטן אויבערשטן אין א יחוד נצחי⁸⁷.

און נוסף ע"ז — וויבאלד דאס איז א פעולת מצוה, האט זי איז זיך די תכונה (כפסק דין ברור במשנה) „מצוה גוררת מצוה"⁸⁸, די מצוה וועט אים גורר זיין צו טאן נאך א מצוה, וועלכע וועט גורר זיין נאך א מצוה וכו' — ביז צו ווערן א שומר תורה ומצוות.

וואס דערווייל זעט ער ניט בעיני בשר ווי „ותמורתו יהי' קודש" — אויף דעם איז דער ענטפער ברור און די הוראה⁸⁹ פון דעם צירוף שם הוי' בדיוקו: „המר ימירנו והי' הוא", אז (דער המשך הכתוב) „ותמורתו יהי' קודש" — ווערט ניט געזאגט אין די ר"ת:

א איד דארף טאן די עבודה וואס ליגט אויף אים „המר ימירנו והי' הוא", ער דארף זיך משתדל זיין, וכדבעי⁹⁰ אע"פ וואס דורך דעם וועט ער יורד זיין

(80) לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(81) תניא פ"ה (לב, א).

(82) אבות פ"ד מ"ב.

(83) ועוד ענין בזה: ע"פ הידוע שהנשמות

דדורות אלה הם נשמות שכבר היו בעוה"ז ובאו בגלגול לתקן מה שהחסירו בגלגול הקודם, הרי אפשר שיהודי זה שפגש אותו עתה — ביאת נשמתו לעוה"ז היתה רק להשלים קיום מצוה זו. ומבין גודל וחומר הדבר — אפילו ספק ספיקא בכיו"ב.

(84) ראה כתובות סו, רע"א.

(85) משלי כ, כו.

(86) בי"מ לא, א. ובכ"מ.

(87) פרש"י ר"פ בהעלותך.

אויפגעטאן בא דעם „אחר“, אז „במקום
שבועלי תשובה עומדין אפילו צדיקים
גמורים אין יכולים לעמוד בו“ ווערט
אויפגעטאן אויך ביי די שלוחים, וכיז אין
אז אופן פון יצחק (חותם שמו דבעל
ההילולא) ושחוק — בשמחה ובטוב לבב,
און — „ויברכהו הוי“, אויך יעדערן
בפני עצמו.

ועי עבודה זו גייען אלע אידן אריין
אין צבאות ה', עס ווערט אויפגע-
שטעלט דער צבא פון כל ישראל וכלל
ישראל, ובני ישראל יוצאים ביד רמה,
„בריש גליי“, בביאת משיח צדקנו, וואס
משיח עתיד לאתבא צדיקיא בתיובתא“
בגאולה האמתית והשלימה“.

(משיחות ש"פ בשלח תשכ"ג — תשל"ח,

ש"פ וארא חשמה)

כל ימי חייו“, און דאס איז מאיר
„ומתגלה בבחי' גילוי מלמעלה למטה“.

זעט מען אז אט די הנהגה פון יוסף,
„יוסף ה' לי בן אחר“ — פון אן „אחר“
מאכן א „בן“ — איז דאס געווען א
נקודה תיכונה פון „מעשיו ותורתו
ועבודתו“ פון דעם בעל ההילולא, דער
יוסף שבדורנו (כשמו הראשון), אויף
וועלכער ער האט זיך מוסר נפש גע-
ווען בפועל ממש, במשך כל ימי חייו
בעלמא דיו, און געשיקט שלוחים וואס
האבן זיך אויף דעם מוסר נפש געווען,
בזו אויך שלוחי שלוחיו וועלכע גע-
פינען זיך בכל קצוי תבל און טוען און
זיינען מצליח צו מקרב זיין אידן
לאביהם שבשמים.

און וויבאלד זיי טוען דאס בשליחותו
ובכחו של נשיא דורנו וואס טראגט דעם
שם יוסף, איז נוסף אז אין זיי ווערט ניט
חזי קיין ירידה במדריגתם, נאר אדרבה,
נעשו מוחם ולבם זכים אלף פעמים
ככה“, און אט די מעלה וואס ווערט

(91) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(92) פרשתנו יד, ח ובתרגום שם.

(93) זהר (ראה זחי"ג קנ"ג, ב) הובא בלקו"ת שה"ש

מה, א. ובכ"מ.

(94) דשיכת ליצחק — כי אתה אבינו (ישע"י סג,

טז. שבת פט, ב. תרי"ז, ג. כא, א.)

(88) אגה"ק ס"י זך (קמו, א"ב).

(89) שם ס"י כח (קמח, א.).

(90) ראה תרי"א ר"פ בראשית א, ב. ובלקו"ת לג"פ

(נג, א. נדפס באוה"ת בראשית כרך ו' תתרכ"ו, ב

יאלד) שאינו לשון „גומא“ כ"א אלף ממש.

בשלח ב

אָבער אין מהדורא תניינא שלוי איז ער משנה, און אַנשטאַט ברענגען דעם טעם הביי (והלבוש) זאָגט ער: „ופ' המן לבטח בה' נותן לחם דבר יום ביומו". ד.ה. אַ שינוי אין צוויי פרטים: (א) אַנשטאַט לשון הביי „שיאמין" זאָגט דער אַלטער רבי „לבטח". (ב) ער ברענגט ניט דעם ענין אין מן — אַז עס איז געווען (בהשגחה פרטית) „עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו", נאָר — אַז דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט דעם מן גע- געבן נאָכאַנאַנד, „דבר יום ביומו", דאָרף אַרויסרופן דעם בטחון אַז דער אויבערשטער איז „נותן לחם דבר יום ביומו".

בפשטות זיינען די צוויי שינויים הנ"ל תלוי זה בזה:

- (7) או"ח שם ס"ט.
- (8) ולהעיר שבכל סעיף זה מקצר אדה"ז לגבי לשונו במהד"ק: פ' העקידה — במהד"ק שם מביא ב' הטעמים (שבכ"י שם). כדי לזכור זכות האבות לפני הקב"ה וגם כדי להכניע יצרו כו' כמו שמסר יצחק נפשו, ובמהד"ת — „לזכור זכות אבות" (ותו לא): עשרת הדברות — השמיט (במהד"ת) הטעם, וכן כל האריכות ע"ד אמירתם (בציבור כו') שבמהד"ק שם: בפ' קרבנות (נוסף לזה שכוללה באותו הסעיף, ולא כבמהד"ק שמחלק הפרטי דינים כמה סעיפים, הרי) השמיט במהד"ת כמה פרטי דינים שבמהד"ק (ראה מהד"ק שם סט"ז ואילך).
- אלא מ"מ, בנדר"ד (פ' המז) איז רק קיצור, כ"א שינוי, כדלקמן בארוכה.
- (9) כן מוסיף בלבוש שם (על ל' הביי). וצ"ע שאדה"ז לא העתיק זה (מהלבוש) בשו"ע שלו (מהד"ק). וראה לקמן הערה 12.
- (10) פרשתנו טז, ד.

א. עס שטייט אין טור' אַז „טוב לומר" די „פרשת המן" יעדן טאָג, און דער טעם דערויף שטייט אין בית יוסף: — „כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה".

דער אַלטער רבי בשולחן ערוך שלו — אין מהדורא קמא' — איז מעתיק דעם דין פון טור מיט'ן טעם פון בית יוסף, און איז מוסיף (דעם ביאור פון לבוש'): „שכן הי' כמן שהשגיח הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו כמ"ש וימודו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר".

- (1) או"ח ס"א. וכן בשו"ע שם סעיף ה.
- (2) ראה פרישה שם (מירושלמי ברכות). כל האומר פ' המן בכל יום מובטח כו'. וכ"ה לשון אדה"ז בשו"ע הן במהד"ק (שם ס"י) והן במהד"ת (שם ס"ט). וראה ט"ז שם סק"ד. וראה לקמן בפנים והערה 32. ולהעיר מאוה"ת בשלח (ע' תרמד). וראה מאמרי אדה"ז — רז"ל ע' לה): בכ"י או לפרקים.
- (3) לטור שם.
- (4) או"ח שם ס"י.
- (5) שם ס"ה.
- (6) פרשתנו טז, יח. — הבאת פסוק זה היא הוטפת אדה"ז על ל' הלבוש. וראה לקמן הערה 12.

(*) בס' המנהיג ה' שבת סמ"ד מביא לשון זה מ.סוף יומא' ירושלמי. ובחשב"נ (פסקי מהר"ם מרוטונבורג) דיני תפלה אות רנו „מירושלמי". — וכבר העירו שבירושלמי לפנינו ליחא. ובבב"י פרשתנו טז, טז: וקבלה ביד חכמים.

(*) כ"ה לפי נוסח א' מהכתי' (ראה ס' המנהיג הוצאת ירושלים תשל"ח כשינויי נוסחאות). (בסוף יומא) דירושלמי. אבל להנוסח שלפנינו אפ"ל שהתיבות „בסוף יומא" נמשכות אדלעיל. וזכר למן . . שמונה בקופסא" (יומא עה. ב). וכן מוכרח לנוסח הכתי' (ראה הוצאה הנ"ל שם). בקופסא כראמרי' בסוף יומא' (והתיבות „ירושלמי כל האומר ושאין מזונותיו נחסרין" — חסרות שם).

(*) שינויים אלו נח' בההתעודות (ע"ד החסידות).